

# Ettevaatust: Päts!

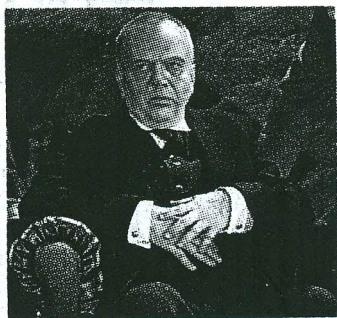
## Uuslavastus

### «President 1939»

Katri Aaslav-Tepandi ja Tõnu Tepandi dokumentaaldraama Lavastaja Katri Aaslav-Tepandi, kunstnik Krista Tool

**Esietendus 16. veebruaril Estonia teatris**

ERKKI BAHOVSKI  
erkki.bahovski@postimees.ee



**Konstantin Päts (Tõnu Tepandi).** Peeter Langovits

**E**stonia kammersaalis eten-  
dub «President 1939» –  
juba pealkiri tõstatab taas  
küsimuse, kas Eesti oleks pida-  
nud 1939. aastal Nõukogude  
Liidule vastu hakkama.

Ajal, mil pronkssündmuste  
järel on Eestis suur ihalus kõva  
käte järele, tundub Katri Aaslav-  
Tepandi katse mõtestada lahti  
Konstantin Pätsi tegevust tol  
saatuslikul aastal julgustikina.

Lugegem näiteks, mida üt-  
les presidendi lapselaps Matti  
Päts Pärnu Postimehele 15.  
veebruaril: «Nad (eesti ajaloo-  
lased – EB) kontsentreerivad  
kõik oma jutud Konstantin  
Pätsist 1939.–1940. aasta tra-  
göödiaks. Nad ei räägi peaaegu  
ainsatki sõna sellest, mida mi-  
nu vanaisa on selle riigi saami-  
seks teinud ja riigi ajalooos kor-  
da saatnud. Öeldakse: 1939.  
aastal anti alla! 1940. aasta su-  
vel olla president koguni ree-  
turiks osutunud, allkirjastades  
Eesti riigi lammutamisele suu-  
natud dokumendid.»

### Püssirohutünn

Niisiis, ettevaatust! Tege-  
mist on püssirohutünni-  
ga. Tundub siiski, et la-  
vastajate-näitlejate an-  
sambel ei ole juuksekar-  
va lõhki ajanud ega ha-  
kanud vägisi igavikulis-  
tele küsimusele vastama,  
vaid on eeldanud, et  
publikul on mõistus  
peas. Seda muljet tugevdab la-  
vakujundus, mis ei ole must-  
valge, vaid hall.

Katri Aaslav-Tepandi on  
olnud aus, näidates ka vaiki-  
vale ajastule iseloomulikke  
jooni – dokumentaalkaadreid  
Pätsi ausamba avamisest juba  
tema eluajal ning karmi dia-  
loogi Johan Laidoneri ja Kaar-  
el Eenpalu vahel viimase keh-  
testatud politseiriigi üle.

Elkõige on lavastuse sisuks  
siiski see, mis ka praegu natu-  
ke (õnneks ainult natuke!) Ees-  
tit kummitab – kuidas käituda  
ja jääda truuks oma väärtuste-  
le, kui naabruses asuv suurriik  
avaldab survet ja tallab need  
väärtused jalge alla. Lavastaja

on tahtnud öelda, et otsustaja-  
tel ei olnud valikuid hea ja hal-  
va, vaid halva ja veel halvema  
vahel. Kuidas see valik sündis,  
sellest ongi lavastus.

Ka jõuab «President 1939»  
praegu oluliste teemadeni: kas  
välis- ja kaitsepoliitika arutelu  
peaks olema avalik ja kas  
peaks kuulama avalikkuse  
häält, kui sääraseid otsuseid  
tehakse, ning kas raha Eesti  
kaitsekulutusteks on olnud õi-  
ge suurusega.

Kolm meest – Johan Laido-  
ner, Konstantin Päts ja Kaarel  
Eenpalu – pidid need küsimu-  
sed lahendama üheainsa ööga,  
28. septembril 1939.

### Elustuv ajalugu

Päts oli vastuoluline isik-  
sus – nii ka siin. Lavastuses  
nähtub tema ettenägelikkus:  
tõepoolest puhkes hiljem sõ-  
da Nõukogude Liidu ja Saksa-  
maa vahel. Samas ääretu naiiv-  
sus, nagu laseks Nõukogude  
Liit Eestil pärast baaside raja-  
mist edasi eksisteerida.

.....  
**Eestis on ajalooramatute ja  
-artiklite põhjal senini vaiel-  
dud, mida oleks riik pidanud  
1939. aastal tegema.**  
.....

Käsi südamele, näitlejate  
ansamblist – Tõnu Tepandi  
Pätsi, Eero Spriit Laidoneri,  
Jüri Aarma Eenpalu ning Kat-  
rin Saukas NKVD ülekuulaja  
Ivašinana – eeldanuks vaid  
viimasest tõsisemat rolli.  
Kuid kolmik Spriit, Aarma,  
Tepandi veab välja küll – dia-  
loog on tihe ja karakterid hu-  
vitavad.

Ilmselt on lavastaja siin  
ka tublisti tööd teinud, sest  
ega palju ju ei räägita, kuidas  
Päts telefonile vastas või lähi-  
kondsetega lävis. Ühe lavas-  
tuse jaoks on need aga möö-  
dapääsmatud küsimused ja  
ajalugu elustub otse meie sil-  
me all.